

FIDIN

ANTIBIOTICARAPPORTAGE 2000

**opgesteld door
de FIDIN Werkgroep Antibioticumbeleid**

juli 2001

Den Haag

INLEIDING

Antibiotica vormden begin vorige eeuw een revolutionaire uitvinding voor de humane geneeskunde. Al spoedig zijn antibiotica ook breed ingezet voor het behandelen van zieke dieren. In de huidige diergeneeskunde is het gebruik van antibiotica niet weg te denken. In 1999 vormde het aandeel antimicrobiële diergeneesmiddelen bijna 1/3 van het totale antibioticumgebruik in Europa.

Het gebruik van antibiotica bij dieren heeft in het kader van de problematiek van antibioticumresistentie bij mensen en dieren bijzondere aandacht. Onzorgvuldig gebruik werkt de groei van antibioticumresistentie in de hand. Bovendien wordt aangenomen dat resistentie bij dieren kan worden overgedragen op de mens. Dit was aanleiding voor een brede EU-conferentie in 1998 in Kopenhagen, waar de betrokken autoriteiten van de Europese Unie en de Lid-Staten, vertegenwoordigers van de (veterinair) farmaceutische industrie, de veterinaire beroepsgroep en consumentenorganisaties elkaar ontmoetten. De conferentie is afgesloten met gemeenschappelijke aanbevelingen voor een strategie tegen de anti-microbiële dreiging. Deze aanbevelingen zijn de volgende:

1. stimuleer het verantwoord gebruik van antibiotica
2. monitor antibioticumresistentie;
3. monitor antibioticumgebruik;
4. evalueer de voordelen en risico's van antibiotica in het algemeen;
5. stimuleer bedrijven om nieuwe methoden voor het behandelen van infecties te onderzoeken;
6. vervang antimicrobiële groeibevorderaars door veiliger niet-antimicrobiële alternatieven.

De FIDIN, de belangenvereniging van Fabrikanten en Importeurs van Diergeneesmiddelen in Nederland, voert in samenwerking met de internationale koepelorganisaties FEDESA en IFAH, een pro-actief antibioticumbeleid. Sinds 1998 heeft de FIDIN een speciale Task Force ingericht om in te spelen op ontwikkelingen op het gebied van antibiotica. Verder is de FIDIN vertegenwoordigd in de Werkgroep Veterinair Antibioticabeleid (WVAB) van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD) en vindt regelmatig overleg plaats met de overheden en wetenschappelijke instituten.

De FIDIN onderschrijft de aanbevelingen van de Kopenhagen-conferentie en spant zich in om bij te dragen aan de verwezenlijking daarvan. Ten aanzien van het stimuleren van een verantwoord antibioticumgebruik is de FIDIN bezig met het opstellen van richtlijnen. Het verdient de voorkeur dat deze richtlijnen gezamenlijk met de KNMvD worden uitgegeven. Binnen deze richtlijnen is een belangrijke functie toebedeeld aan de formularia, die onder auspiciën van de KNMvD worden opgesteld voor de verschillende doeldieren. De in de formularia aanbevolen antibiotica gelden als een zwaarwegend advies voor de dierenarts dat bij het voorschrijven van een antibioticum in acht dient te worden genomen.

Ten aanzien van de derde aanbeveling van de Kopenhagen-conferentie heeft de FIDIN een actief beleid ontwikkeld. In het verleden heeft de FIDIN meegewerkt aan de totstandkoming van een schatting van de verbruikcijfers van antibiotica bij landbouwhuisdieren in 1992, 1994

en 1996, door de Faculteit der Diergeneeskunde in Utrecht.¹ Om de monitoring van het therapeutisch gebruik van antibiotica te verbeteren, heeft de FIDIN besloten een jaarlijkse rapportage op te zetten. De eerste rapportage werd uitgevoerd in 1999. De monitoring bestaat uit een gevalideerd informatiesysteem, uitgevoerd door Farminform. Alle FIDIN-leden hebben hun Nederlandse afzetgegevens van antibiotica, in kilogrammen actieve stof en, indien mogelijk, naar doeldier, gemeld aan Farminform. De verschillende actieve stoffen zijn ingedeeld in 6 hoofdgroepen. Producten die zijn geregistreerd voor een bepaald doeldier, zijn opgenomen in de betreffende diergroep. Producten die bij meerdere doeldieren kunnen worden toegepast, zijn ondergebracht in de groep multi-species. Deze groep vertegenwoordigt 70% van het totale antibioticumgebruik. De leden van de FIDIN hebben geen betrouwbaar inzicht bij welk doeldier de multi-species middelen exact worden toegepast. Het onderzoek dat de Faculteit der Diergeneeskunde hiernaar verricht, kan daarover mogelijk meer duidelijkheid geven.

De FIDIN-leden vertegenwoordigen niet de totale Nederlandse markt voor diergeneesmiddelen. Dit kan leiden tot een maximale afwijking van de cijfers van 5%. Over het afgelopen jaar is door het overnemen van registraties door FIDIN-leden van producten die voorheen op de markt werden gebracht door niet-FIDIN-leden (en dus niet waren opgenomen in de rapportage over 1999), de representativiteit van de rapportage nog verbeterd. Om tot vergelijkbare cijfers te komen, is dit effect zichtbaar gemaakt in de cijfers door deze weer te geven met en zonder deze producten.

RESULTATEN VAN DE MONITORING

Gebaseerd op het hierboven beschreven monitoringsysteem, is de volgende afzet van verschillende groepen van antibiotica gemeten:

Groepen antibiotica	kg actieve stof (x 1000) in 2000	toename t.o.v. 1999	% van het totale gebruik
Penicillinen	38	2 %	10 %
Tetracyclinen	204	19 %	55 %
Macroliden	16	58 %	4 %
Aminoglycosiden	12	- 6 %	3 %
Fluorchinolonen	7	0 %	2 %
Trimethoprim/sulfa's	82	12 %	22 %
Andere	12	2 %	3 %
Totaal (alle producten)	371	15 %	100 %
Totaal (obv productenpakket '99)	351	9 %	

¹ Verbruikcijfers van antibacteriële diergeneesmiddelen bij landbouwhuisdieren, A. Pijpers, J. Fink-Gremmels, J. van Turnhout, februari 1998.

In vergelijking tot 1999², is het totale door de FIDIN-leden gerapporteerde diergeneeskundige gebruik met 15% toegenomen. Deze toename is in de eerste plaats te verklaren door het verhogen van de representativiteit van de cijfers, door het opnemen van een aantal producten die van niet-FIDIN-leden zijn overgegaan naar FIDIN-leden en die dus voordien niet in de cijfers waren opgenomen. Als dit effect wordt geneutraliseerd, is op vergelijkbare basis een toename van 9% waarneembaar.

De indeling in categorieën is tussen 1999 en 2000 onveranderd gebleven. Twee categorieën (tetracyclinen en trimethoprim/sulfa's) vertegenwoordigen meer dan 75% van het totale diergeneeskundige gebruik. Dit cijfer benadrukt de continue waardering van dierenartsen voor "oude" antibiotica – sulfa's werden ontdekt in de 30-er en 40-er jaren, tetracyclinen en trimethoprim in respectievelijk 1953 en 1962. De nieuwere middelen, zoals fluorchino-lonen, vertegenwoordigen slechts 2% van het totale gebruik.

Naar diersoort kunnen de verbruikcijfers als volgt worden uitgesplitst:

Diersoorten	Kg actieve stof (x 1000) in 2000	toename t.o.v. 1999		% van het totale gebruik
		kg (x 1000)	%	
Multi-species	256	31	14 %	70 %
Rund/kalf	57	18	46 %	12 %
Varken	49	17	51 %	10 %
Pluimvee	6	-5	-46 %	3 %
Gezelschapsdieren	2	-	5 %	1 %
Andere	1	-12	-90 %	4 %
Totaal (alle producten)	371	49	15 %	100 %
Totaal (obv productenpakket '99)	351	29	9 %	

De groep multi-species is verreweg de grootste groep met bijna 70% van het gebruik. Dit zijn vooral producten die voor verschillende species landbouwhuisdieren zijn geregistreerd. Het is voor de FIDIN niet mogelijk te achterhalen welke de precieze verdeling tussen species is; daarom is een verdere onderverdeling van deze groep achterwege gelaten. Daarentegen vertegenwoordigt het gebruik bij gezelschapsdieren slechts 1% van het totale gebruik.

De hoeveelheid diergeneesmiddelengebruik kan worden gerelateerd aan het aantal dieren en dierziekten. Tegenover een geringe daling van de veestapel staat toename van het gebruik. De veestapel is in 2000 ten opzichte van 1999 als volgt afgenomen; het aantal runderen van 4,2 naar 4,1 miljoen dieren, het aantal varkens van 13,6 naar 13,2 miljoen dieren en de aantallen pluimvee van 105 naar 104 miljoen kippen. De toename in hoeveelheid actieve stof van antibiotica kan worden verklaard door de opkomst van een aantal nieuwe ziekten bij met name varkens, zoals PIA, PNDS en PMWS en bij pluimvee ORT. Bij de bestrijding van deze ziekten bleek belangrijke inzet van antibiotica noodzakelijk. Daarnaast valt niet uit te sluiten dat er verhoogd gebruik van therapeutische antibiotica is ontstaan door de omschakeling in

² Verbruikcijfers van antibacteriële diergeneesmiddelen over 1999, FIDIN rapportage, april 2000

management als gevolg van het verbod op bepaalde antimicrobiële groeibevorderaars per 1 juli 1999³.

Een procentueel aanzienlijke toename is waarneembaar in de categorieën tetracyclinen en macroliden. Het toenamepercentage van 19% voor tetracyclinen wordt sterk vertekend door producten die voorheen door niet-FIDIN-leden op de markt werden gebracht en in 2000 door FIDIN-leden zijn overgenomen. Gecorrigeerd bedraagt het toenamepercentage 8%. Een zelfde toenamepercentage werd gemeten in 1999 ten opzichte van 1998. De procentueel sterke toename van macroliden (58%) wordt veroorzaakt door de introductie van een nieuw product dat veel is ingezet bij de bestrijding van PIA. Het gebruik van nieuwere middelen, zoals fluorchinolonen, is in 2000 praktisch ongewijzigd gebleven. Deze middelen worden dus nog steeds met grote terughoudendheid ingezet.

Overigens moet bij de interpretatie van het aantal kilogrammen werkzame stof rekening worden gehouden met het verschil in doseringen van de verschillende antibiotica. Doseringen kunnen variëren van 20-50 mg/kg per dag voor tetracyclinen tot 2,5 mg/kg per dag voor potentere stoffen als fluorchinolonen en 1 mg/kg per dag voor cefalosporinen. Minder gebruik van potentere middelen kan een oorzaak vormen voor een toename van het gebruik van tetracyclinen.

De verschuivingen in de verdere toedeling naar doeldieren kan worden verklaard door het inwerking treden van de Europese regelgeving rond MRL's (Maximum Residue Limits). Hierdoor is de registratie van een aantal diergeneesmiddelen voor bepaalde doeldieren en indicaties komen te vervallen. Uit de cijfers is af te lezen dat met name producten met specifieke pluimvee-indicaties en "anderen" (de zogenaamde "minor species") hiervan het slachtoffer zijn geworden. Door de MRL-regelgeving is ook het aantal producten met een specifieke rundvee en/of varkens registratie procentueel sterk gestegen.

CONCLUSIES

- De Europese Unie heeft een oproep gedaan om een monitoringsysteem voor het gebruik van antibiotica op te zetten.
- De FIDIN, de belangenvereniging van fabrikanten en importeurs van diergeneesmiddelen in Nederland, heeft in lijn met haar open en pro-actieve beleid een monitoringsysteem opgezet om het diergeneeskundig gebruik van antibiotica in kilogrammen actieve stof en waar mogelijk toegerekend naar doeldier in beeld te brengen.
- Meer dan 75% van het totale diergeneeskundig gebruik van antibiotica bestaat uit tetracyclinen en trimethoprim/sulfa's, relatief "oude" middelen. 2% bestaat uit het gebruik van de meer recent geïntroduceerde fluorchinolonen.

³ Zie ook het LEI-rapport: "Een verkennende studie naar diergeneesmiddelengebruik en gezondheidskosten op veehouderijbedrijven" waarin wordt geconstateerd dat op de onderzochte vleesvarkensbedrijven het verbod op de groeibevorderaars samen ging met een gemiddelde toename van het curatief antibioticagebruik. De verschillen in ontwikkeling tussen de bedrijven waren groot want ook een deel van de bedrijven wist het gebruik van antibiotica terug te dringen.

- Bijna 70% van het totale gebruik betreft multi-species producten met indicaties voor gebruik bij meerdere species. Het opsplitsen van dit gebruik naar individuele species valt voor de FIDIN moeilijk betrouwbaar te realiseren. Het gebruik bij gezelschaps-dieren vertegenwoordigt slechts 1%. Opvallend is dat, door de invoering van de MRL-regelgeving, er een belangrijke afname van specifieke pluimvee- en “minor species” indicaties is ontstaan en een toename van het aantal specifieke rundvee en varkens producten.
- Op basis van het productenpakket 1999 is het door de FIDIN-leden gerapporteerde gebruik in 2000 ten opzichte van 1999 met 9% toegenomen. De procentuele toename is 15% indien ook de afzet van de producten die van niet-FIDIN-leden zijn overgegaan naar FIDIN-leden en die dus voordien niet in de cijfers waren opgenomen, in de cijfers 2000 worden meegenomen. De belangrijkste factor van de toename is de bestrijding van een aantal nieuwe ziektes in met name de varkenssector. Het gebruik van nieuwere middelen, zoals fluorchinolonen, is niet gestegen.

Voor vragen kunt u contact opnemen met
het FIDIN secretariaat
Mr Drs J.F. Schutte
Tel. nr.: 070-351.48.51
E-mail: fidin@fidin.nl